

ÇEVRE BİLİNCİ – BİLİNÇLİ ÇEVRECİLİK

Prof. Dr. Adnan AKYARLI
Ege Kültür Vakfı Kurucu Üyesi ve
DEÜ Deniz Bilimleri ve Teknolojisi Enstitüsü
Öğretim Üyesi

İnsanoğlu var olduğu günden bu yana çeşitli faaliyetleri ile çevresini çoğu kez olumsuz yönde etkilemiş ve kirlenmesine neden olmuştur. Özellikle 17. yüzyıldan bu yana sanayi devrimi ile birlikte insan, doğayı yalnızca olanaklar elverdiği oranda yararlanması gereken bir meta olarak değerlendirmiş ve doğanın kendini yenileme kapasitesinin sınırlı olduğunu oldukça geç fark edebilmiştir.

Günümüzde bu olumsuz gidiş toplumlar tarafından anlaşılmaya ve “Çevremize ne oluyor?” sorusu sıklıkla sorulmaya başlanmıştır. Bu tür sorular ilginizin “Çevre” kavramına yönelmesine ve bireylerde “Çevre Bilinci”nin oluşmasına katkıda bulunmuştur.

Artık güncel konuşmalarında insanların çevresel problemleri tartıştıklarını, mevcut olumsuzluktan dolayı duydukları rahatsızlıkları belirttiklerini hepimiz duyuyoruz. Bunun ötesinde zaman zaman daha da etkin roller üstlenerek, belirli uygulamaları çevresel kaygıları nedeniyle eleştirdiklerini ve bazı durumlarda bu eleştirilerini kitlesel protesto eylemleri haline dönüştürdüklerini de görüyoruz.

Ege bölgesi’nde bu konuda verilebilecek iki ilginç örnek “Aliğa Termik Santrali”nin yapımına ve “İzmir Limanı Tarama Malzemesinin Denizde Bertarafı” uygulamasına gösterilen tepkilerdir. Bu tür tepkilere konu olan “Aliğa Termik Santrali” yargı erki tarafından durdurulmuştur. İkinci uygulama ise uzun bir süreden beri ertelenmiş durumdadır. Bunlar, “Çevre Bilinci”nin odaklaştığı iki güncel olaydır ve bilincin eyleme dönüşmesi, bu uygulamaları etkilemiştir.

Bu noktada bir soru yönetmek istiyorum? Evet! “Çevre Bilinci”ni kazandığımız doğrudur. Ancak acaba “Çevre Bilinci”nin ürünü olan eylemlerimiz “Bilinçli Çevrecilik” niteliğine ulaşabilmiş midir? Bu değerlendirmenin yapılabilmesi için “Aliğa Termik Santrali” ve “İzmir Limanı Tarama Malzemesinin Denizde Bertarafı” uygulaması ile ilgili bazı teknik bilgiler vermek istiyorum.

“Aliğa Termik Santrali”nin yapımı durdurulmuştur. Bu kararın alınmasının nedeni santralin kendisi değil, yörenin hali hazırda aşırı seviyede kirlenmiş olmasıdır. Bu durum, uygulanacak ileri teknolojiler nedeni ile çok sınırlı etkiler yaratacak olan bir santralin yapımını engellemiştir. Oysa ülke kalkınmasına olumlu katkıları olacak önemli bir yatırımı önleyen olumsuz çevre koşulları halen sürmektedir. O halde soruyorum: Mevcut kirliliği gözardı ederek, sadece santralin inşa edilmesine mani olmayı çevreyi kurtaran bir zafer olarak nitelendirmek haklı bir değerlendirme midir? Oysa tepkiler sona ermiş ve “Çevre Bilinci”ni eyleme dönüştürme çabaları kesilmiştir. Yorumu size bırakıyorum.

“İzmir Limanı Tarama Malzemesinin Denizde Bertarafı” uygulaması, İzmir Limanı’nın genişletilmesi konusunda çok daha önceden alınmış bir kararın zorunlu sonucudur. İzmir Limanı’nda dünyada deniz ticaretinin gelişimine paralel olarak inşa edilen daha büyük boyutlu gemilerin yanaşmalarını imkan veren rıhtımlar yapılmaktadır. Oysa İzmir Körfezi’nin İnciraltı mevkiinin doğusunda kalan ve çevresinde İzmir kentinin yerleşmiş olduğu bölümü,

EGE KÜLTÜR DERGİSİ, YIL 3, SAYI 3, ARALIK 1993.

doğal olarak sığdır ve eğer bir yaklaşım kanalı açılmazsa, bu tür gemilerin körfezi geçerek rıhtımlara ulaşabilmeleri mümkün olmayacaktır. İşte, uzunca bir süredir kamu oyununu gündeminde bulunan tarama işlemi, bu kanalın açılması için yapılacaktır. Esasen dünyada birçok limanda deniz trafiğinin sağlanabilmesi için bu tür kanallar bulunmaktadır.

Yanaşma kanalının açılabilmesi için 6 milyon m³ hacminde malzemenin taranması gerekmekte ve taranan bu malzeme için karada depolama veya denizde bertaraf seçenekleri önerilmektedir. Çağdaş bilimsel yöntemlerin kullanıldığı kapsamlı çalışmalarda, her iki seçeneğin de çevresel etkileri belirlenerek kıyaslanmış ve karada depolamanın İzmir Körfezi'ni çok daha olumsuz yönde etkileyeceği saptanmıştır.

Sonuçları uluslararası bilimsel toplantılarda da sunulan ve kabul gören bu araştırmalara göre: taranan malzemenin Hekimadası'nın doğusundaki "Dökü Alanı" olarak anılan mevkide denizde bertarafı durumundaki çevresel etki, diğer seçeneklere kıyasla en az düzeyde olacaktır. Sonuçlar bu etkinin, tarama işleminin yapılarak tamamlanacağı dokuz aylık sürede İzmir Körfezi'ne dökülecek olan evsel ve endüstriyel atıkların yol açacağı etkinin otuzda biri mertebesinde olacağını göstermiştir. Buna göre taramanın toplam etkisi, İzmir Körfezi'ne akan atık suların bir haftada oluşturduğu etkiye eşdeğerdir. Ayrıca atık su kanallarının körfezi yalnızca tarama esnasında değil, taramadan sonra da etkilemeye devam edeceği de bir gerçektir. İşte bu nedenlerden dolayı öncelikle ve hassasiyetle durulması gereken konu taramanın engellenmesi değil, körfeze atık su boşaltımının durdurulmasıdır. Aksi halde "Dökü Alanı"nın bir süre sonra giderek daha da artan kirlenmenin sürekli tehdidi altına girmesi dahi olasıdır.

Taramanın etkisini, yağmur suları aracılığıyla körfeze ulaşan kirliliğin yaratacağı etkilerle kıyaslamak da ilginç sonuçlar vermektedir. İzmir Körfezi ile ilgili muhtelif yayınlarda, yağmur suları ile körfeze ulaşan kirliliğin, evsel ve endüstriyel atık sularla gelen kirlilik yükünün yaklaşık üçte biri oranında olduğu bildirilmektedir. Buna göre, yağmur suyu kökenli kirlenmenin etkisinin, tarama işleminin yaratacağı etkinin birkaç katı mertebesinde olacağı anlaşılmaktadır. Yağmur sularıyla gelen kirliliğin kontrolü, evsel ve endüstriyel atık suların arıtılmasından sonraki adım olmalıdır. Ancak şu ana kadar bu konuda kamuoyunu yönlendiren herhangi bir etkinlik veya öneri söz konusu olmamıştır.

Ortaya konulan tüm bu bilimsel gerçeklere karşın, taramanın durdurulmasına yönelik olarak sürdürülen çabaların tutarlılığını değerlendirmeyi, sizin takdirlerinize bırakıyorum.

İzmir Körfezi'nin sağlıklı bir deniz durumuna gelebilmesinin ilk koşulu, yapımı yıllardan beri devam eden "Büyük Kanal Projesi"nin tüm bileşenleri ile en kısa sürede tamamlanmasıdır. Evsel ve endüstriyel atık suların inşa edilecek bir kanalizasyon sistemi ile toplanarak arıtılması, körfeze dökülen akarsuların ıslah edilerek kirletici etkilerinin azaltılması gibi uygulamalardan oluşan mevcut bileşenlerin, yağmur sularının kontrolünü de öngörecektir biçimde geliştirilmesi, projenin yararlarını arttıran çağdaş bir katkı olacaktır. Esasen "Büyük Kanal Projesi" artık tartışılmamakta ve herkes tarafından benimsenmiş bulunmaktadır. Önemli olan finansman dar boğazlarının aşılması ve kaynakların rasyonel kullanılması sureti ile projenin kısa sürede sonuçlandırılmasıdır.

"Büyük Kanal Projesi"nin evsel ve endüstriyel atık suların kontrolüne yönelik olan ilk adımının finansmana katkıda bulunmak amacıyla "İzmir Valiliği" tarafından bir süre önce "**İzmir Körfezi'ni Biz Kirlettik, Biz Temizleyelim**" adı ile bir kampanya başlatılmıştır. Bu kampanya gücünü İzmir halkının çevresel değerler ve özellikle etrafında yaşadığı İzmir

Körfezi konusunda duyarlılığından almaktadır. “**Çevre Bilinci**”nin somut bir ürünü olarak yaratılacak kaynakların “**Bilinçli Çevrecilik**” niteliğindeki uygulamalara aktarılmasının sorumluluğu, öncelikle yöneticilerde ve onlara kararlarında ışık tutacak bürokrat ve teknokratlarda olacaktır. Bununla birlikte tüm İzmir kentlileri de, geliştirecekleri somut öneriler ve ilgi çeken aktivitelerle bu kaynağı artırıcı çabalar sarf etmekle yükümlüdür. Bu konudaki fikir üretiminin başlangıcı olması dileğiyle bir öneride bulunmak istiyorum:

İzmir Limanı'nın yaklaşım kanalının taranması işleminin ertelenmesi, limandan yararlanmayı olumsuz yönde etkilemekte ve sonuç olarak önemli ölçüde parasal kayıplara neden olmaktadır. Bu nedenle bu işlem vakit geçirmeden yapılmalı ve taramadan çıkan deniz tabanı malzemesi, “Dökü Alanı”nda bertaraf edilmelidir. Çevresel etkileri bakımından en uygun olmanın ötesinde, karada depolamaya kıyasla daha ekonomik olan bu seçeneğin uygulanması neticesinde sağlanacak tasarruf, mutlaka “Büyük Kanal Projesi”ne aktarılmalıdır. Bunun yanı sıra, İzmir Limanı'nın böylece artacak olan gelirlerinden bir bölümü de, sürekli bir finansman kaynağı olarak yukarıda söz edilen kampanya vasıtası ile bu projeye yönlendirilmelidir. Kısacası parolamız “**İzmir Körfezi İçin İzmir Limanı'nı Geliştirelim**” olmalıdır. Bu suretle gerek finansman kaynaklarının rasyonel kullanımının ve gerekse çeşitli kuruluşları ilgilendiren sağlıklı entegre kararları vermenin ilk örneği, İzmir Körfezi ölçeğinde oluşturulabilecektir.

Evet! Sahip olduğumuz “**Çevre Bilinci**” İzmir Körfezi ile ilgili tüm olaylara dikkatimizi çekmekte; olumsuz etkiler yarabileceğini düşündüğümüz uygulamalar tepki uyandırmaktadır. Bu duyarlılık, takdir edilmesi gereken bir toplumsal bilinç örneğidir. Ancak çok daha önemli olan husus, bu gizli gücün olumlu yönde kullanılması ve “**Çevre Bilinci**”nin ürünü olan eylemlerimizin “**Bilinçli Çevrecilik**” niteliğine ulaşabilmesidir.

İçtenlikle inanıyorum ki: bilimsel gerçeklere saygılı olan ve duygusallığı reddeden akılcı uygulamalar, özelde İzmir halkının ve genelde ulusumuzun sahip olduğu “**Çevre Bilinci**”nin istismarını ve israfını önleyecek ve bu bilincin yarattığı gizli gücün “**Bilinçli Çevrecilik**” niteliğini taşıyan tutarlı eylemlere dönüştürülmesine olanak sağlayacaktır. Bu konuda en önemli görevler ve sorumluluklar, karar alma ve uygulama süreçlerinde etkili olan kişi ve kuruluşlara düşmektedir. Gönülden dileğim: bu tür kişi ve kuruluşların güncel kaygılardan arınmaları; toplum yararına olan uygulamaları her türlü spekülasyonun dışında tutarak objektif bir bakışla değerlendirebilmeleri; bunun da ötesinde, vakit geçirilmeksizin gerçekleştirilmeleri için gerekli ortamların oluşturulması yönünde içtenlikle destek olmalarıdır.